

Littafin Yo’el da Ikilisiyar Adventist ta Kwana ta Bakwai ta Laodikiya — Lamba Talatin da Biyu

Jeff Pippenger

2026-01-20

Lamba Talatin da Biyu

Ya kasance tafiya mai jinkirin ci gaba zuwa ga littafin Yowel, tare da Bitrus a matsayin shaidanmu. Bitrus yana ɗaya daga cikin mafi banmamakin alamomi a cikin Kalmar annabcin Allah, amma ashe ba dukkansu haka suke ba? Bitrus yana Kaisariya Filibbi, kuma yana kuma a Fentikos a cikin ɗakin sama a sa’a ta uku, sa’an nan kuma a cikin haikali a sa’a ta tara a wannan rana ɗaya. An gicciye Yesu a sa’a ta uku, ya kuma mutu a sa’a ta tara. An kira Bitrus zuwa Kaisariya a sa’a ta tara, amma Kaisariyar da aka kira shi zuwa gare ta a cikin labarin Kornilius, ba Kaisariya Filibbi ba ce a gindin Dutsen Hermon, Kaisariya ce ta bakin teku, wadda ake kira Kaisariya Maritima.

Kaisariya Maritima ita ce birnin gabar teku a kan Tekun Bahar Rum, kimanin mil 30–35 arewa da Tel Aviv na zamani (wanda Hirudus Mai Girma ya gina a matsayin babban birnin tashar jiragen ruwa na Roma). Tana bayyana sau da yawa a cikin littafin Ayyukan Manzanni (an ambace ta sau 15), kuma ita ce wadda mafi yawan mutane ke nufi idan suka ce kawai “Kaisariya” a cikin Sabon Alkawari. Filibus Mai Bishara ya zauna a can tare da ’ya’yansa mata huɗu masu yin annabci (Ayyukan Manzanni 8:40; 21:8). An tsare Bulus a can har shekara biyu, ya kuma bayyana a gaban gwamnoni Feliks da Festus, da kuma Sarki Agrippa (Ayyukan Manzanni 23–26). Wataƙila mafi muhimmanci fiye da haka, Bitrus ya yi wa jarumin sojan Roma, Korneliyus, wa’azi a nan—babban tuba na farko na Al’ummai zuwa ga Kiristanci (Ayyukan Manzanni 10) a shekara ta 34 A.D., sa’ad da makon da Almasihu ya tabbatar da alƙawari da mutane da yawa ya ƙare.

Kuma zai tabbatar da alƙawarin tare da mutane da yawa har mako guda ɗaya; a tsakiyar makon kuma zai sa haɗaya da miƙa ta daina, kuma sabili da yaɗuwar abubuwan ƙyama zai mai da shi kufai, har zuwa cikawa; abin da aka ƙaddara kuwa za a zuba a kan mai kufaita. Daniyel 9:27.

Kaisariya Maritima ta yi aiki a matsayin babban birnin gudanarwar Romawa na Yahudiya, kuma babbar cibiyar Al’ummai ce. Kaisariya Filibi kuwa wani birni ne dabam, wanda yake a can arewa mai nisa kusa da gindin Dutsen Hermon (kimanin mil 25–30 arewa da Tekun Galili), a yankin da yanzu ake kira Tuddan Golan (Banias na zamani). An ambace ta ne kawai a cikin Linjiloli (Matiyu 16:13 da Markus 8:27), a lokacin da Yesu ya kai alƙajiransa zuwa Kaisariya Filibi. Wannan shi ne sanannen wurin nan inda Bitrus ya furta cewa Yesu shi ne “Almasihu, Dan Allah mai rai,” kuma inda Yesu ya bayyana cewa, “A kan wannan dutse zan gina ikilisiyata, kuma kofofin Hades ba za su rinjaye ta ba” (Matiyu 16:13–20). Wuri ne na arna mai haikalai ga allolin Girka, musamman allahn akuya Pan, wanda kogonsa na Pan ake kira “kofofin jahannama,” abin da ya sa furucin Yesu a can ya zama mai ban mamaki ƙwarai.

Birane biyu ɗin sun bambanta ƙwarai da gaske ta fuskar yanayin ƙasa da kuma ta tarihin su—ɗaya tashar jiragen ruwan Romawa ce mai cike da harkoki a kudu maso yamma, ɗayan kuma wuri ne na

arewa mai asalin Helenistik/arṣa kusa da mabubɓugar Kogin Urdun. Wadda take a gabar teku ce ta mamaye Littafin Ayyukan Manzanni, yayin da wadda take a arewa take da muhimmanci a tsakiyar wani muhimmin lokaci mai juyin juya hali a cikin Linjiloli. Kaisariya ta teku alama ce ta Roma—dabbar nan, kuma Kaisariya ta fasa alama ce ta macijin. Sister White ta bayyana lokacin daga gicciye zuwa Fentikos, “lokacin Fentikostal,” wanda ya fara a gicciye ya kare a Fentikos.

“Da tsananin marmari nake dokin jiran lokacin da abubuwan da suka faru a ranar Fentikos za su sãke faruwa da iko mafi girma fiye da yadda suka kasance a wancan lokaci. Yohanna ya ce, ‘Na ga wani mala’ika yana saukowa daga sama, yana da iko mai girma; fasa kuwa ta haskaka da daukakarsa.’ Sa’an nan kuma, kamar yadda ya kasance a lokacin Fentikos, mutane za su ji ana fadã musu gaskiya, kowane mutum cikin harshensa na kansa.

“Allah na iya hura sabon rai cikin kowace rai wadda da gaske take marmarin bauta masa, kuma ya taɓa leɓɓa da garwashin wuta mai rai daga bisa bagade, ya kuma sa su zama masu iya magana da yabonsa. Dubban muryoyi za su cika da ikon fadar kyawawan gaskiya masu banmamaki na Maganar Allah. Harshen mai tangal-tangal zai kubuta, kuma za a karfafa masu jin tsoro su bayar da shaidar karfin hali ga gaskiya. Bari Ubangiji ya taimaki mutanensa su tsarkake haikalin rai daga kowane fazanta, kuma su rife irin wannan kusanci da shi har su zama masu tarayya cikin ruwan sama na karshe sa’ad da za a zuba shi.” Review and Herald, July 20, 1886.

A zahiri, lokacin Fentikos zai fara ne a idin nunan fari, wanda ya yi daidai da tashin Almasihu daga matattu; amma da ba domin mutuwar gicciye ba, da babu jinin da Mai Ceto wanda ya tashi daga matattu zai dauka tare da Shi sa’ad da Ya tashi. Da ba domin mutuwersa ba, Shi, a matsayin Gurasar rai, da bai huta a ranar idin gurasa marar yisti ba, kuma ya wajaba Gurasar rai ta huta tun kafin tashinta a idin nunan fari, ta haka kuwa aka fara lokacin kwanaki hamsin wanda ya kai ga rana da idin Fentikos.

Sa’ad da Almasihu ya zo domin ya tabbatar da alkawari har mako guda; makon ya fara ne a baftismarsa, sa’an nan kuma “a tsakiyar makon,” bayan shekaru uku da rabi, aka gicciye shi, ya huta a cikin kabari a ranar Gurasa Marar Yisti, ya tashi a matsayin idin nunan fari na amfanin gonar sha’ir a ranar Lahadi, ta haka kuwa ya fara lokacin Fentikos na kwanaki hamsin da ya kai har zuwa idin nunan fari na alkama. Daga gicciye zuwa karshen makon, bayan shekaru uku da rabi, wannan lokaci na shekaru bakwai ya kai ga cikarsa tare da Karnilius na Kaisariya Maritima, wanda ya zama Bahaushe na farko-farko da ya tuba—zuwa cikin ikkilisiyar Kirista a karshen makon a shekara ta 34 AD.

Makon da Almasihu ya zo ya tabbatar da alkawarin, a annabce, kwanaki 2,520 ne; gicciye kuma yana “a tsakiyar makon,” saboda haka ya kasance kwanaki 1,260 bayan baftisma, kuma kwanaki 1,260 kafin a tuba da Karniliyus. A gicciyen, an gicciye Almasihu a sa’a ta uku, kuma ya mutu a sa’a ta tara. Wannan shi ne farkon zangon Fentikos, kuma a karshe, (gama Yesu kullum yana misalta karshe da farko) a ranar Fentikos, Bitrus ya yi wa’azinsa na farko daga littafin Yo’el a sa’a ta uku a daki na sama, inda Almasihu ya sadu da almajiran a ranar tashinsa daga matattu. Sa’an nan Bitrus ya yi wa’azinsa na biyu kan Yo’el a haikali a sa’a ta tara. A sarari yake cewa sa’a ta uku da sa’a ta tara alama ce ta alfa da omega ta farko da karshe na zangon Fentikos.

Sashe bisa sashe, sa'ad da muka daidaita sa'a ta uku da sa'a ta tara na wadannan abubuwa biyu, muna samun sa'o'i shida a matsayin wani zamani na annabci wanda duka biyun suke ba da shaida game da wani rabuwa. Almasihu ya tashi daga rai zuwa mutuwa zuwa rai. Ya tashi daga duniya zuwa sama, sa'an nan ya komo duniya. Bitrus yana waje, sa'an nan kuma a cikin haikali. Tabbatacce ne, akwai wadansu daidaitattun kamanceceniya na sa'a ta uku zuwa ta tara, amma da farko muna bukatar mu yi la'akari da Bitrus, Karniliyus da Kaisariya ta bakin teku.

Kamar yadda yake tare da rarrabuwar annabci da ake wakilta cikin awanni shida, sa'ad da aka aiko mala'ikan zuwa wurin Korneliyus domin ya umarce shi ya aika a kira Bitrus, wannan kuwa a awa ta tara ce.

Akwai wani mutum a Kaisariya, mai suna Karniliyas, shugaban sojoji dari na rundunar da ake kira rundunar Italiya, mutum mai ibada ne, mai tsoron Allah tare da dukan gidansa, wanda yake yawan ba mutane sadaka, yana kuma yin addu'a ga Allah kullum. Ya ga a cikin wahayi sarai, wajen sa'a ta tara ta yini, wani mala'ikan Allah yana shigowa wurinsa, yana ce masa, Karniliyas. Da ya zuba masa ido, tsoro ya kama shi, sai ya ce, Mene ne, Ubangiji? Sai ya ce masa, Addu'o'inka da sadakokinka sun hau a matsayin abin tunawa a gaban Allah. Yanzu kuwa ka aika mutane zuwa Yoppa, ka kira wani Siman, wanda ake yi wa lafabi da Bitrus. Ayyukan Manzanni 10:1-5.

Zuwan mala'ika alama ce ta safo, kuma ta alamar hanya, kuma mala'ikan ya tabbatar da cewa alamar hanya ce sa'ad da ya ce, "Addu'o'inka da sadakokinka sun hau su zama abin tunawa a gaban Allah." Alamar hanyar farshen makon ita ce Korneliyus ya aika a kira Bitrus a sa'a ta tara bayan ya yi azumi na kwana hudu, kuma ana kiranta "abin tunawa," wato alamar hanya. A matsayinsa na "jarumin dari," Korneliyus shugaba ne a kan mutane dari.

Sa'ad da Bitrus yake a Kaisariya Filibbi a cikin Matiyu sura goma sha shida, babu wani nuni ga wata sa'a. Kaisariya Filibbi shi ne sunan birnin a lokacin da Yesu ya kai almajiran can. A cikin tarihin Daniyel sura goma sha daya, ayoyi goma sha uku zuwa goma sha biyar, ayoyin da suka cika a yakin Panium, kuma wadanda suke nuna ta annabci yakin da ke kaiwa ga dokar Lahadi a Amurka, Kaisariya Filibbi ana kiranta Panium. Bitrus yana cikin ayoyi goma sha uku zuwa goma sha biyar sa'ad da yake a Kaisariya Filibbi, wato Panium.

Gano cewa Yaƙin Panium cika ne na ayoyi goma sha uku zuwa goma sha biyar na Daniyel goma sha ɗaya, kuma cewa ayoyin da tarihin Yaƙin Panium suna nuna wani yaƙi da ke kai wa ga dokar Lahadi a cikin Amurka, shi ne dai-dai yadda aka tsara hanyar "layi bisa layi" ta yi aiki. Yin amfani da wannan hanya yana bukatar a daidaita Kaisariya Filibi da Panium, domin babban ka'idar annabci da ke magana a kan wannan gaskiya ita ce, "kowanne daga cikin annabawan ɗa ya yi magana ne fiye da komai domin zamaninmu fiye da zamanin da ya rayu a cikinsa." Bulus kuma ya fara da cewa ruhohin annabawa suna farfashin annabawa, saboda haka ba wai kawai dukkansu suna nuni ga kwanaki na farshe ba ne, amma kuma dukkansu suna cikin daidaito.

Saboda wannan dalili, idan kuma a lokacin da aka bayyana Panium a cikin Maganar annabcin Allah a matsayin Panium, sannan daga baya a matsayin Kaisariya Filibbi, dole ne a shafe su duka biyun a cikin kwanaki na farshe, kuma dole ne su zo daidai tare, gama su birni guda ne.

A cikin daidaituwa da wannan mantiki, ko da yake ya ɗan bambanta kaɗan, akwai Kaisariya Filibbi da Kaisariya Maritima. Bitrus ya tafi Kaisariya Filibbi tare da Kristi, amma Ruhū Mai Tsarki ne ya aike shi zuwa Kaisariya Maritima. Duk da haka, a Kaisariya biyun, Bitrus ne babban halin alkawari. Abin ban al'ajabi game da wannan layi shi ne, a sa'a ta tara ne mala'ikan ya ziyarci Karniliyas ya kuma umurce shi ya aika a kira Bitrus. Bitrus a Kaisariya alama ce ta annabci, amma Kaisariya biyun sun bambanta sarai. Daya ita ce Kaisariya da ke bakin teku, ɗaya kuma Kaisariya da ke kan kasa. Kaisariya da ke bakin teku tana da alaƙa da Al'ummai, kuma Karniliyas shi ne Ba'al'umme na farko da ya tuba daidai a ƙarshen makon alkawari a shekara ta 34 A.H. Kaisariya da ke bakin teku ita ce sa'a ta tara kuma tana daidaita da Bitrus a haikali a Fentikos, da mutuwar Kristi a sa'a ta tara.

Kaisariya ta kasa, wato Kaisariya Filibbi, ita ce awa ta uku. Babu wani zaɓi dabam da za a yi. Kaisariya Filibbi a farkon lokaci, awa ta uku, da Kaisariya Maritima a ƙarshen lokaci, awa ta tara. Filibbi ita ce alfa na wannan zangon awowi shida, kuma Maritima ita ce omega. Omega a awa ta tara shi ne mutuwar Almasihu a tsakiyar makon alkawari, kuma Bitrus a haikali a ranar Pentikos shi ma awa ta tara ne. Kiran da Korneliyus ya yi wa Bitrus ya yi daidai da mutuwar Almasihu, wadda take wakiltar dokar Lahadi, kuma haka kuma da Bitrus a haikali a ranar Pentikos, wanda kuma a sake yake wakiltar dokar Lahadi. Korneliyus, a matsayin ba'al'umme na farko da ya tuba, yana wakiltar ma'aikacin farko na awa ta goma sha ɗaya a dokar Lahadi.

Sa'a ta uku da aka gicciye Almasihu, da kuma sa'a ta uku da Bitrus yake cikin bene na sama, dole ne, kuma ba za su iya wakiltar kome ba sai Kaisariya Filibi. Bene na sama da Bitrus yake ciki a ranar Fentikos, shi ne ainihin bene na saman nan guda da Almasihu ya bayyana a cikinsa bayan tashinsa daga matattu, hawansa sama da saukowarsa. Almasihu ya zo cikin bene na sama, sa'an nan kwanaki hamsin bayan haka, a ranar Fentikos, Bitrus ya gabatar da saƙon littafin Yowel a cikin wannan bene na saman guda.

Caesarea Philippi ita ce sa'a ta uku wadda ta yi daidai da gicciyewa da kuma ɗakin sama a ranar Fentikos. Gicciyewa alama ce ta warwatsewa, ɗakin saman kuma alama ce ta haɗin kai. Wannan yana bayyana Caesarea Philippi a matsayin wurin da yake daf da dokar Lahadi, inda ake warwatsa rukuni ɗaya, wani kuma ake tattarawa. Sa'ad da tarihin Yaƙin Panium ya fara maimaituwa, za a raba budurwai marasa hikima da masu hikima har abada, kuma za a raba su ne bisa gicciye, wanda yake wakiltar kusantowar dokar Lahadi. A Caesarea Philippi ne Almasihu ya fara koyarwa game da dokar Lahadi mai kusantowa. Sa'ad da Ya yi haka, Bitrus ya yi hamayya da saƙon; ta haka ne, a cikin ayoyi tara, Bitrus yake wakiltar waɗanda aka hatimce da kuma waɗanda aka warwatsa ta wurin saƙon gicciye, wato dokar Lahadi.

Ya ce musu, Amma ku fa, wa kuke cewa ni ne?

Sai Siman Bitrus ya amsa ya ce, Kai ne Almasihu, Dan Allah mai rai.

Sai Yesu ya amsa ya ce masa, Mai albarka ne kai, Saminu Barjona: gama jiki da jini ba su bayyana maka wannan ba, sai dai Ubana wanda yake cikin sama. Ni kuma ina gaya maka, kai ne Bitrus, kuma a kan wannan dutse zan gina ikkilisiyata; kofofin jahannama kuwa ba za su rinjaye ta ba. Kuma zan ba ka mabudan mulkin sama: kuma duk abin da za ka ɗaure a duniya

za a daure shi cikin sama: kuma duk abin da za ka kwance a duniya za a kwance shi cikin sama.

Sa'an nan ya umurci almajiransa kada su gaya wa kowa cewa shi ne Yesu Almasihu. Tun daga wannan lokaci Yesu ya fara nuna wa almajiransa cewa dole ne ya tafi Urushalima, ya sha wahaloli masu yawa daga dattawa da manyan firistoci da marubuta, a kashe shi, kuma a tashe shi a rana ta uku.

Sai Bitrus ya dauke shi gefe, ya fara tsawata masa, yana cewa, Allah Ya kiyaye, Ubangiji: wannan ba zai same ka ba.

Amma ya juya, ya ce wa Bitrus, Ka koma bayana, Shaidan: kai abin tuntube ne a gare ni; gama ba ka kula da abubuwan Allah ba, sai dai waɗanda suke na mutane. Matiyu 16:15–23.

Gicciyen sa'a ta uku da sakon Bitrus a dakin sama sun daidaita sauyin annabci na ikkilisiya mai yaki, wadda ake ayyana ta a matsayin ikkilisiya mai dauke da alkama da ciyawar barauniya, zuwa ga ikkilisiya mai nasara. Ikkilisiya mai nasara ita ce hadayar 'ya'yan fari ta alkama ta Fentikos, wadda ita ce dokar Lahadi. Sa'ad da ciyawar barauniya da alkamar suka kai ga balaga, mala'iku sukan raba waɗannan rukuni biyu. Ruwan sama ne da ya fara yayyafi a 9/11 yake sa alkama da ciyawar barauniya su yi 'ya'ya.

Tsawon sa'o'i shida yana wakiltar tarihin taron sansanin Exeter har zuwa 22 ga Oktoba, 1844, shigowar Almasihu cikin daukaka zuwa Urushalima da shigowar sarki Dawuda cikin Urushalima tare da akwatin alkawari. Sa'a ta tara kuma ita ce lokacin hadayar yamma, kusan ƙarfe 3 na yamma.

Yanzu ga abin da za ka miƙa a bisa bagade; 'yan raguna biyu na shekara ta fari kowace rana, kullum. Daya ɗan rago za ka miƙa da safe; ɗayan ɗan ragon kuma za ka miƙa da maraice. Fitowa 29:38, 39.

Kalmar da aka fassara da “har ma,” a wani lokaci ana wakilta ta da “tsakanin maraice biyu.” Tsakanin maraice biyu yana nuni ga zangon sa'o'i shida tsakanin awa ta uku da awa ta tara. Makon alkawarin Almasihu yana wakiltar zangon sa'o'i shida a kan gicciye, wanda ya zama alfa na zangon sa'o'i shida a ranar Fentikos. Shaidu biyu a cikin makon alkawari waɗanda suke nuna wani zango na sa'o'i shida da ke da alaƙa kai tsaye ba kawai da annabcin mako mai tsarki ba, har ma da alamomin lokacin Fentikos. Sa'an nan kuma, a ƙarshen wannan mako na annabci ɗin nan ɗaya, an kira Bitrus zuwa Kaisariya a awa ta tara. Gaskiyar cewa akwai awa ta tara guda uku a cikin wannan tsari ɗaya na annabci na mako mai tsarki; biyu daga cikinsu omega ne, wato ƙarshen wani zango na sa'o'i shida, wanda shi ma shi ne zangon da ke tsakanin hadayun safiya da maraice, tana buƙata bisa larurar annabci cewa dole ne a sami awa ta uku a matsayin alfa na wani zango da ya ƙare a awa ta tara ta Karniliyus.

Kaisariya biyu, dukkansu tare da Bitrus a matsayin fitaccen jigo, suna bayyana Kaisariya Filibbi a matsayin sa'a ta uku. Wannan tazarar sa'o'i shida tana farawa kuma tana ƙarewa da Kaisariya, domin ƙarshen yana samun misali ne ta wurin farkon.

Dole ne a yanka ɗan ragon Iɗin Ketarewa da yamma, wato a sa'a ta tara—lokacin da Almasihu ya mutu.

Kuma za ku tsare shi har zuwa rana ta goma sha huɗu ta wannan wata; dukan taron jama'ar Isra'ila kuwa za su yanka shi da maraice. Fitowa 12:6.

Lokacin addu'a kuma shi ne sa'a ta tara, gama a lokacin hadayar yamma ne.

Bari addu'ata ta miƙe a gabanka kamar turare; ɗaga hannuwana kuma kamar hadayar maraice. Zabura 141:2.

Da yake hadaya ta yamma ita ce sa'ar addu'a, Ezra yana addu'a a lokacin hadaya ta yamma; saboda haka yana addu'a a sa'a ta tara, lokacin da Bitrus yake cikin haikali, lokacin da Almasihu ya mutu, kuma lokacin da aka gaya wa Korneliyus ya aiki a kira masa Bitrus.

A lokacin hadayar yamma kuwa na tashi daga baƙin cikina; kuma da na yage rigata da alkyabbata, sai na durkusa a bisa gwiwoyina, na miƙa hannuwana ga Ubangiji Allahna. Ezra 9:5.

A cikin addu'arsa, Ezra yana tuba bayan ya fahimci cewa waɗanda suka fito daga Babila domin su saƙe gina haikali da Urushalima sun haɗa kansu da matan arna.

Sa'ad da Ezra ya yi addu'a, ya kuma yi furci, yana kuka yana kuma jefa kansa kasa a gaban gidan Allah, sai babban taro ƙwarai na maza da mata da yara daga cikin Isra'ila suka taru gare shi; gama mutanen suna kuka mai tsanani. Sai Shekaniya ɗan Yehiyel, ɗaya daga cikin 'ya'yan Elam, ya amsa ya ce wa Ezra, Mun yi wa Allahnmu laifi, mun kuma auro baƙin mata daga mutanen ƙasar nan; duk da haka yanzu akwai bege a cikin Isra'ila game da wannan al'amari. Saboda haka yanzu bari mu yi alkawari da Allahnmu mu rabu da dukan matan, da waɗanda aka haifa gare su, bisa ga shawarar ubangijina, da ta waɗanda suke rawar jiki saboda umarnin Allahnmu; a kuma yi haka bisa ga doka. Ka tashi; gama wannan al'amari naka ne: mu ma za mu kasance tare da kai: ka yi ƙarfi hali, ka kuwa aikata shi.

Sai Ezra ya tashi, ya sa manyan firistoci, da Lawiyawa, da dukan Isra'ila su rantse cewa za su yi bisa ga wannan magana. Sai suka rantse. Sa'an nan Ezra ya tashi daga gaban gidan Allah, ya shiga ɗakin Yohanan ɗan Eliyashib; da ya isa can, bai ci gurasa ba, bai kuma sha ruwa ba: gama yana makoki saboda laifin waɗanda aka kai bauta. Sai suka yi shela ko'ina cikin Yahuda da Urushalima ga dukan 'ya'yan bautar, cewa su taru zuwa Urushalima; kuma duk wanda bai zo cikin kwana uku ba, bisa ga shawarar sarakuna da dattawa, za a ƙwace dukan dukiyarsa, shi kuma a ware shi daga taron waɗanda aka kai bauta. Sa'an nan dukan mutanen Yahuda da Biliyaminu suka taru zuwa Urushalima cikin kwana uku. Watan tara ne, a rana ta ashirin ga watan; dukan jama'a kuwa suka zauna a filin gidan Allah, suna rawa saboda wannan al'amari, da kuma saboda ruwan sama mai yawa. Ezra 10:1–9.

Ana wakiltar alkawarin dubu ɗari da arba'in da huɗu a matsayin rabuwa da waɗanda suka auro baƙin mata. Wannan shi ne rabuwa tsakanin budurwai masu hikima da marasa hikima, kuma yana faruwa a sa'a ta tara, wadda ita ce mutuwar Almasihu, Bitrus a cikin haikali a ranar Fentikos, da kuma kiran Bitrus zuwa Kaisariya ta baƙin teku. Rabuwa ta Ezra ita ma tsarkakewar Lawiyawa ce

ta wurin Manzon Alkawari a cikin sura ta uku ta Malaki. Tsarkakewar da ke cikin Malaki tana kwatanta tsarkakewar haikali biyu na Almasihu.

“A cikin tsarkake haikali daga masu saye da masu sayarwa na duniya, Yesu ya bayyana aikinSa na tsarkake zuciya daga kazantar zunubi,—daga sha’awoyin duniya, da kwadayin son kai, da mugayen halaye, wadanda suke lalatar da rai. An ambaci Malachi 3:1–3.” *The Desire of Ages*, 161.

An gaya wa Ezra da wadanda suka shiga cikin alkawarin su “tashi,” kuma an gaya wa Joshua ya tashi bayan dukan ’yan tawaye sun mutu a cikin tsawon shekaru talatin da takwas. Ya dauki shekaru biyu ga Isra’ila ta da ta gaza cikin tsarin gwaji sau goma, kuma bayan shekaru talatin da takwas dukan ’yan tawaye sun mutu, sai Allah ya gaya musu su tashi.

“To, ku tashi,” na ce, “ku haye koramar Zered.” Sai muka haye koramar Zered. Kuma tsawon lokacin da muka yi daga Kadeshbarnea har muka haye koramar Zered, shekara talatin da takwas ne; har dukan tsarar mutanen yaƙi suka ƙare daga cikin rundunar, kamar yadda Ubangiji ya rantse musu. Kubawar Shari’a 2:13, 14.

A cikin Yohanna biyar, Yesu ya warkar da gurgun mutumin nan da ya kasance cikin wannan hali har tsawon shekara talatin da takwas, kuma sa’ad da Ya warkar da shi, Ya ce wa mutumin, “ka tashi.”

Gama mala’ika yakan sauko zuwa cikin tafkin a wani lokaci, ya motsa ruwan; sa’an nan duk wanda ya fara shiga bayan an motsa ruwan, yakan warke daga kowace irin cuta da yake da ita. Akwai kuwa wani mutum a can wanda ya yi shekara talatin da takwas yana da rashin lafiya. Da Yesu ya gan shi kwance, kuma ya sani ya daɗe a cikin wannan hali, sai ya ce masa, Kana so a warkar da kai?

Marar ƙarfi ya amsa masa ya ce, Ranka ya daɗe, ba ni da wani mutum da zai sa ni cikin tafkin sa’ad da ruwan ya motsa; amma yayin da nake zuwa, wani yakan sauka gabana.

Yesu ya ce masa, Ka tashi, ka dauki tabarmarka, ka yi tafiya. Nan take kuwa mutumin ya warke sarai, ya dauki tabarmarsa, ya yi tafiya; kuma ranar nan ita ce Asabar. Yahaya 5:4–9.

A cikin misalin da Ezra ya bayar game da alkawarin dubu dari da arba’in da huɗu, ya wajaba mutane su “tashi.” A cikin 1838 Josiah Litch, fitaccen mai wa’azin Millerite, ya yi annabcin ƙarshen rinjayen Daular Usmaniyya a kusan 1840, kuma saƙon Millerite ya tashi, sai kuma aka ƙarfafa shi ta wurin cikakkiyar cika wannan annabci a ranar 11 ga Agusta, 1840. Daukaka iƙkilisiya mai nasara ta ƙunshi annabci da ke sa mutanen Allah su tashi sa’ad da aka kafa alkawarin. A cikin rabuwa da Ezra ya yi da baƙin mata, muna samun tsarkakewar Lawiyawa ta Malachi, haka kuma da tsarkakewa biyu na haikali da Kristi ya yi, kuma kowane layi yana bayyana rarrabe alkama da zawan, wato abin da ake cikawa sa’ad da Kristi ya kawar da zunubi har abada daga zukan dubu dari da arba’in da huɗu. Sa’a ta tara ta Kristi, da kuma sa’o’i biyun tara na Bitrus tare da addu’ar Ezra domin tsarkakewa, sun yi daidai da dokar Lahadi, sa’ad da za a zubo ruwan sama na ƙarshe ba tare da awo ba. A cikin sura ta tara ta Daniyel, Daniyel ya karɓi amsar roƙe-roƙensa a lokacin hadayar yamma, wadda ita ce sa’a ta tara.

Hakika, yayinda nake magana cikin addu'a, sai mutumin nan Jibrilu, wanda na gani a cikin wahayin farko, da aka sa ya zo da sauri cikin tashi, ya taɓa ni wajen lokacin hadayar yamma. Daniel 9:21.

An sanar da mu cewa wahayoyin da aka bai wa Daniyel a bakin manyan kogunan Shinar yanzu suna cikin aiwatar cika, kuma ya kamata mu yi la'akari da yanayin da aka ba da annabce-annabcen.

“Hasken da Daniyel ya karɓa daga wurin Allah an ba shi musamman domin waɗannan kwanaki na ƙarshe. Wahayi da ya gani a bakin kogunan Ulai da Hiddekel, manyan kogunan Shin'ar, yanzu suna cikin aiwatar cika, kuma dukan al'amuran da aka annabta za su cika nan ba da daɗewa ba.

“Ku yi la'akari da halin da al'ummar Yahudawa suke ciki a lokacin da aka ba da annabce-annabcen Daniyel.” Testimonies to Ministers, 113.

Hasken wahayin da yake da alaƙa da kogunan Hiddekel da Ulai yana wakiltar surori shida na ƙarshe na littafin Daniyel, sura ta goma sha ɗaya. A sura ta tara, wadda kogin Ulai yake wakilta, an bai wa Daniyel haske game da surori bakwai, takwas, da tara. A sura ta goma, wadda kogin Hiddekel yake wakilta, an bai wa Daniyel hasken surori goma, goma sha ɗaya, da goma sha biyu. Ana wakiltar bayanin annabci ta wurin abubuwan annabci da aka wakilta a cikin surorin, amma kuma ta wurin Daniyel ma, gama ya kamata mu yi la'akari da yanayin al'ummar Yahudawa a lokacin da aka ba da annabce-annabcen.

Ya kamata mu kawo waɗannan abubuwan lura zuwa kwanakin ƙarshe, mu kuma daidaita su da shaidun sauran annabawa. Wannan yana nufin cewa kamar yadda Bitrus yake a Kaisariya Filibbi kuma har ila yau a Kaisariya Maritima, haka nan mala'ika Jibra'ilu ya ziyarci Daniyel a sa'a ta tara a sura ta tara, kuma an ziyarce shi a rana ta ashirin da biyu a sura ta goma. Hasken Ulai da Hiddekel domin kwanakin ƙarshe an buɗe wa Daniyel a sa'a ta tara ta rana ta ashirin da biyu. Wannan hasken yana wakiltar zubowar ruwan sama na ƙarshen ba tare da awo ba a dokar Lahadi.

Shaidar Daniyel tana cikakkiyar buɗewa a sa'a ta tara, domin tana bayyana tarihin waje da na ciki na abin da “ke aukuwa” ga mutanen Allah a kwanaki na ƙarshe. Sa'ad da aka shelanta wannan haske ga Al'ummai, waɗanda Korneiliyus yake wakilta, za su aika a kira mutum dubu ɗari da arba'in da huɗu, za a kashe dokar Allah ta wajen tilasta kiyaye Lahadi, kuma Bitrus zai kai saƙo zuwa haikalin da Kristi ya riga ya bar, wanda kuma ya bayyana shi a matsayin gidan Yahudawa marar komai. Bitrus yana jawabi ga Al'ummai, kuma ga Sanhedrin, yayin da Ezra yake roƙon rabuwa, Daniyel kuma yana azumi yana addu'a domin haske. Sa'a ta tara a Fentikos, a mutuwar Kristi, a kiran Bitrus da Korneiliyus ya yi, hadayar maraice—duk suna daidaita da Iliya a Dutsen Karmel.

A bayyane yake cewa lokacin sa'o'i shida yana wakiltar wani zamani da yake ƙarewa a dokar Lahadi, amma yana farawa da wani al'amari da yake da alaƙa kai tsaye da ƙarshen, kamar yadda hadayun safiya da na yamma suke. A ma'anar Bitrus, lokacin sa'o'i shida shi ne daga Kaisariya Filibbi zuwa Kaisariya ta bakin teku. A Fentikos kuma, daga ɗakin sama ne zuwa haikali. Lokacin nan wanda shi ne haske mai haske da aka kafa a farkon hanya shi ne Kiran Tsakar Dare, kuma wannan lokacin yana kaiwa har zuwa dokar Lahadi. Sa'o'i shida, tsakanin maraice biyu, suna

wakiltar shigar Kristi cikin nasara zuwa Urushalima, wanda kuma ya wakilci lokacin daga taron sansani na Exeter daga 12 zuwa 17 ga Agusta, 1844, wanda ya kaddamar da shelar sakon da ya kai ga kammalawarsa a ranar 22 ga Oktoba, 1844. Exeter ita ce Kaisariya Filibbi, kuma Kaisariya ta bakin teku ita ce 22 ga Oktoba, 1844. Farkon yana da alamar Kaisariya kamar yadda farshen ma yake.

Shigar nasara ya kasance da rikici a farkonsa da kuma rikici a farshensa. Rikicin da ya faru a Exeter ya kasance wakilcin bauta ta karya da ake yi a filin da tantin Watertown yake. Sakonni biyu aka wakilta ta wadannan tantuna biyu, kuma lokacin da Almasihu ya shiga Urushalima, Yahudawan masu gardama suka koka game da sakon da ake shelanta wa yayin da Yake saukowa daga Dutsen Zaitun, yana shiga Urushalima a kan jakin da aka warware kwanan nan. Rikicin farko da na farshe suna bayyana alpha da omega ga wannan zamani. A Exeter, ajin Watertown yana wakiltar ajin budurwai wadanda ba su da mai, kuma a gare su an rufe kofar ceto. A farshen wancan zamani aka rufe kofar shiga wuri mai tsarki, ta haka ana ba da alpha da omega ga wannan zamani. Wannan alpha da omega ya yi daidai da rikice-rikicen biyu na shigar nasara, da Kaisariya zuwa Kaisariya tare da Bitrus.

A Kaisariya Filibi, an sauya sunan Simon Barjona zuwa Bitrus, a cikin wani nassi inda aka yaba masa a matsayin bakin wahayi, sannan kuma aka hukunta shi a matsayin Shaidan, domin ya yi hamayya da sakon gicciye. Bitrus alama ce ta rukuni biyu da sakon baftisma da gicciye ke rarrabewa, wato sakon 9/11 da dokar Lahadi.

“Ga kowane rukuni da Bafarisiye da mai karɓar haraji suka wakilta, akwai darasi a cikin tarihin manzo Bitrus. A farkon almajirantakarsa Bitrus ya dauki kansa mai karfi ne. Kamar Bafarisiye, a cikin kiyasin kansa shi ‘ba kamar sauran mutane ba ne.’ Sa’ad da Almasihu, a daren da za a ci amanarsa, ya yi wa almajiransa kashedi tun da wuri cewa, ‘Dukanku za ku yi tuntuɓe saboda Ni a wannan dare,’ Bitrus cikin karfin gwiwa ya bayyana cewa, ‘Ko da duka za su yi tuntuɓe, ni kam ba zan yi ba.’ Markus 14:27, 29. Bitrus bai san hatsarinsa ba. Yadda da kai ta ruɗe shi. Ya dauka yana da ikon tsayawa da karfi a kan gwaji; amma cikin ‘yan kaɗan sa’o’i kaɗai gwajin ya zo, kuma da la’ana da rantsuwa ya musanta Ubangijinsa.” Christ’s Object Lessons, 152.

A sa’a ta tara, wadda ita ce lokacin hadayar yamma a matsayin amsa ga addu’ar Iliya, wuta ta sauko ta cinye hadayar domin ta sa mutanen Allah su sani cewa Ubangiji shi ne Allah. Akwai rukuni biyu da aka wakilta a Dutsen Karmel, rukuni ɗaya wanda a lokacin ya san cewa Ubangiji, shi ne Allah, da kuma ɗaya da annabawan Ba’al suka wakilta wadanda daga baya aka kashe.

Sai ya zama a lokacin miƙa hadayar yamma, Iliya annabi ya matso kusa, ya ce, Ya Ubangiji Allah na Ibrahim, Ishaku, da Isra’ila, bari a sani yau cewa kai ne Allah a cikin Isra’ila, kuma ni bawanka ne, kuma na yi wadannan duka bisa ga maganarka. Ka amsa mini, ya Ubangiji, ka amsa mini, domin wannan jama’a su sani cewa kai ne Ubangiji Allah, kuma kai ne ka komo da zuciyarsu gare ka kuma.

Sai wutar Ubangiji ta sauko, ta cinye hadayar konawa, da itacen, da duwatsun, da furar, ta kuma lashe ruwan da yake cikin ramin. Da dukan mutanen suka ga haka, sai suka faɗi rubda

ciki, suka ce, Ubangiji, shi ne Allah; Ubangiji, shi ne Allah.

Sai Iliya ya ce musu, Ku kama annabawan Ba'al; kada ko ɗaya daga cikinsu ya tsere. Sai suka kama su; Iliya kuwa ya saukar da su zuwa ga rafin Kishon, ya kashe su a can. 1 Sarakuna 18:36–40.

Hadayar maraice, mutuwar Kristi, Bitrus yana warkar da gurgu, Bitrus yana kai sakon zuwa ga Al'ummai, Daniyel yana karɓar hasken annabci, ana amsa addu'ar Iliya da wuta, yayinda Ezra yake cikin tsummoki da toka yana addu'a domin sauyin Laodicea zuwa Filadelfiya, domin sauyin ikkilisiya mai gwagwarmaya zuwa ikkilisiya mai nasara. Sa'a ta tara ita ce sa'ar hadaya, sa'ar amsar addu'a, sa'ar da sama ke taɓa ƙasa, gada tsakanin shari'a da jinkai, kuma shi ya sa Kristi ya mutu a sa'a ta tara, gama sa'a ta tara ta hadaya ta buɗe bishara ga Al'ummai, waɗanda su ne waɗanda suka zauna cikin duhu, amma za su ga babban haske sa'ad da aka buɗe littafin Daniyel gaba ɗaya a dokar Lahadi.

A hadayar da Gidiyon ya yi a Littafin Alƙalai 6:21, Mala'ikan Ubangiji ya taɓa naman hadayar Gidiyon da gurasar marar yisti da sandarsa, sai wuta ta fito daga dutsen ta cinye su gaba ɗaya. Wutar ta tabbatar da kiran Allah ga Gidiyon da kuma karɓarsa ga alamar.

Sai ya ce masa, In har yanzu na sami tagomashi a idanunka, to, ka nuna mini alama cewa kai ne kake magana da ni. Ina roƙonka, kada ka tafi daga nan sai na komo wurinka, in kawo hadayata, in sa ta a gabanka. Sai ya ce, Zan jira har ka komo. Sai Gidiyon ya shiga, ya shirya ɗan akuya, da wainar da ba ta da yisti daga efa ɗaya na gari. Naman kuwa ya sa a kwando, ruwan romon kuma ya sa a tukunya, ya fito da su zuwa gare shi a ƙarƙashin itacen oak, ya gabatar masa da su. Sai mala'ikan Allah ya ce masa, Ka ɗauki naman da wainar da ba ta da yisti, ka sa su a kan wannan dutse, ka zuba ruwan romon. Sai ya yi haka. Sa'an nan mala'ikan Ubangiji ya miƙa ƙarshen sandar da take hannunsa, ya taɓa naman da wainar da ba ta da yisti; sai wuta ta fito daga cikin dutsen, ta cinye naman da wainar da ba ta da yisti. Nan da nan mala'ikan Ubangiji ya face daga gabansa. Da Gidiyon ya gane cewa shi mala'ikan Ubangiji ne, sai Gidiyon ya ce, Kaitona, ya Ubangiji Allah! gama na ga mala'ikan Ubangiji fuska da fuska. Alƙalai 6:17–22.

Mala'ikan ya bayyana ga Gideon a aya ta farko ta wannan babi, ya kuma kira Gideon, “jarumi mai ƙarfi,” sai Gideon ya nemi wata alama domin ta tabbatar da wannan iƙirari. Sa'an nan Gideon ya roƙi mala'ikan ya dakata, kuma mala'ikan da yake dakatawa a annabci shi ne mala'ika na biyu. Bayan lokacin jinkirin ya ƙare, Gideon ya gabatar da hadaya, sai wuta ta cinye hadayar. Gideon yana a sa'a ta tara, gama Iliya shi ne hadayar yamma, kuma sa'a ta tara ita ce dokar Lahadi sa'ad da harsunan wutar Pentikostal suke daidaituwa. Gideon yana wakiltar wani rukuni da yake ganin Ubangiji fuska da fuska, wanda shi ne abin da ya faru da Daniyel a babi na goma. Da Gideon ya ga wutar ta cinye hadayar, sai ya gane cewa yana mu'amala da Ubangiji, wanda ya gan shi fuska da fuska.

Gidiyon ya farka zuwa ga wannan gaskiya sa'ad da mu'ujizar wuta ta tabbatar da alamar, kuma alamar ita ce Gidiyon, jarumin mutumin Allah da rundunar firistoci ɗari uku, waɗanda dukkansu suke da tebura ɗari uku na Habakkuk a hannuwansu. Alamar, ko tutar alama, Gidiyon ne da kansa,

tare da rundunar mutanen dāri uku, wadda kuma ita ce babbar rundunar kārfi ta Ezekiye—wadda ta tashi tsaye a sura ta talatin da bakwai.

Sa’ad da aka keɓe alfarwa a Littafin Lawiyawa 9:23, 24, bayan hadayun farko na Haruna a matsayin babban firist, wuta ta fito daga gaban Ubangiji ta cinye hadayar konawa da kitsen da suke bisa bagade. Mutanen suka yi ihu suka fāfi rubda ciki cikin tsoro mai tsarki. Dole ne wannan, layi a kan layi, ya yi daidai da wutar Iliya.

Addu’ar Ezra ta awa ta tara domin a raba alkama da zawanai, wadda take faruwa a lokacin dokar Lahadi, tana cika a wancan lokaci sa’ad da ikkilisiya mai fafatawa ta rikide ta zama ikkilisiya mai nasara. Dole ne kuma ta yi daidai da wutar Gideon. Wutar da ta cinye hadayar farko ta Haruna, wadda aka miƙa bayan kwanaki bakwai na keɓewa a rana ta takwas, ta komo a wannan rana dīn, ta kuma hallaka mugayen ’ya’yan Haruna biyu. Sa’ad da za a zuba Ruhu Mai Tsarki ba tare da awo ba a awa ta tara, a lokacin dokar Lahadi, za a yi rabuwa tsakanin rukuni biyu na firistoci, kuma ikkilisiya mai nasara za ta fara aikin da farin dokin Afisa yake wakilta, wanda yake fita yana cin nasara kuma domin ya yi nasara. Shafe-shafen ikkilisiya mai nasara yana samun shaidu ta biyu a haikalin Sulemanu.

A cikin keɓewar haikalin Sulemanu a 2 Tarihi 7:1–3, bayan addu’ar Sulemanu, wuta ta sauko daga sama ta cinye hadayun konawa da hadayun yanka. Daukakar Ubangiji ta cika haikalin, abin da ya sa jama’a suka yi sujada suka kuma shelanta nagartar Allah da madawwamiyar jinkansa. A lokacin dokar Lahadi, ikkilisiya mai nasara za a daukaka ta sama da dukan duwatsu a matsayin kambi da tutar alama bisa ga Zakariya da Ishaya. Sa’ad da wutar ta sauko a keɓewar haikalin Sulemanu, haikalin ya cika da daukakar Ubangiji, alamar cewa busar kaho na bakwai ta gama aikinta a kan mutanen Allah kuma tana gab da kammala wannan aiki dīn a kan ma’aikatan awa ta goma sha dāya. Kaho na bakwai yana wakiltar kafara, haɗewar Allahntaka da dān’adam da ke faruwa sa’ad da Yesu yake daukaka mulkinsa na daukaka. Waccan wutar da ta sauko a alfarwar Musa da haikalin Sulemanu ita ma wutar hukunci ce ga dān Haruna, kamar yadda ta kasance ga Dawuda.

Hadayar Dawuda a masussukar hatsin Arauna/Ornan a cikin 1 Tarihi 21:26, a lokacin annobar da ƙidayar mutanen da Dawuda ya yi ta jawo, an amsa ta da wuta daga sama a kan bagadi, abin da ya nuna karɓuwa kuma ya dakatar da annobar. Annobar Laodikiya tana karewa sa’ad da wutar ta sauko a kan hadayar Dawuda domin ta dakatar da annobar dogaronsa ga kārfin mutum da hikimar mutum. Ana nuna miƙawa daga na dān adam zuwa na Allah-cikin-dān-adam sa’ad da aka cika kafara, kuma aka daga ikkilisiya a matsayin tuta. A wannan lokaci, daidai da haikalin Sulemanu, daukakar Ubangiji ta cika haikalin yayin da ake haɗa Allahntaka da mutuntaka.

Za mu ci gaba da nazarin lokacin Kukan Tsakar Dare kamar yadda sa’a ta uku da ta tara suke wakilta a cikin talifi na gaba.

Bayan kwana shida, Yesu ya dauki Bitrus, da Yakub, da Yahaya dān’uwansa, ya kai su su kaɗai zuwa wani dutse mai tsawo. Sai aka sāke kamanninsa a gabansu; fuskarsa kuwa ta haskaka kamar rana, tufafinsa kuma suka yi fari kamar haske. Sai ga shi, Musa da Iliya suka bayyana gare su, suna magana tare da shi.

Sai Bitrus ya amsa, ya ce wa Yesu, Ubangiji, ya yi mana kyau mu kasance a nan: in ka yarda, bari mu yi bukkoki uku a nan; ðaya dominka, ðaya domin Musa, ðaya kuma domin Iliya. Yana cikin magana har yanzu, sai ga wani gajimare mai haske ya lulluɓe su: sai ga wata murya daga cikin gajimaren, tana cewa, Wannan shi ne Dana kaunatacce, wanda nake jin dadinsa kwarai; ku saurare shi.

Da almajiran suka ji haka, sai suka fãɗi rubda ciki, kuma suka ji tsoro kwarai. Sai Yesu ya zo ya taɓa su, ya ce, Ku tashi, kada ku ji tsoro.

Da suka ðaga idanunsu kuma, ba su ga kowa ba, sai Yesu kaɗai. Da suke saukowa daga kan dutsen, sai Yesu ya yi musu umarni, yana cewa, Kada ku gaya wa kowa wannan wahayi, sai Dan Mutum ya tashi daga matattu. Matiyu 17:1–9.